

KS. ANDRZEJ RUTKOWSKI
Lublin, KUL

EKLEZJOLOGIA LITURGICZNA PSALMU 118 (117) W UROCZYŚCOCI, ŚWIĘTA I WSPOMNIENIA ŚWIĘTYCH PASTERZY

Rok liturgiczny to szczególny czas wspólnoty Kościoła. To zarazem czas przekazu eklezjologii, nauki o Kościele. Eklezjologię tę poprzez jej związek z tekstami liturgii, ich umiejscowieniem i znaczeniem można nazwać eklezjologią liturgiczną. Można powiedzieć, że eklezjologia oraz jej głębia i dynamizm sięga samej istoty roku liturgicznego zgodnie z nauką II Soboru Watykańskiego:

Z biegiem roku Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, poczynwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana (KL 102; KKK 1163)¹

W swoich odpowiednich fragmentach i formule psalmu responsoryjnego podczas liturgii słowa Ps 118 (117) występuje pośród tekstów wspólnych o świętych pasterzach². Łącznie w bogactwie tychże tekstów wspólnych znalazło się jedenaście różnych psalmów w postaci psalmów responsoryjnych. Należą do nich w kolejności występowania w *Lekcjonarzu mszalnym* psalmy w swoich odpowiednich fragmentach: Ps 106 (105), Ps 16 (15), Ps 89 (88), Ps 40 (39), Ps 96 (95), Ps 117 (116), Ps 23 (22), Ps 110 (109), Ps 119 (118), Ps 118 (117) i Ps 67 (66). Zdarza się, że ten sam psalm powraca po kilku różnych czytaniach mszalnych, jak Ps 96 (95) po pięciu różnych czytaniach liturgii słowa o świętych pasterzach. Inne powracają w ten sposób cztery, trzy czy dwa razy. Co ciekawe, Ps 118 (117) występuje tylko jeden raz.

1. Kościół wspólnotą posługi i misji

Przeżywanie rzeczywistości wspólnoty Kościoła podczas uroczystości, świąt i wspomnień świętych pasterzy zyskało po II Soborze Watykańskim istotne wzbogacenie i pogłębienie. Można powiedzieć, że w pierwszym rzędzie uroczystości te,

¹ B. NADOLSKI, *Urzeczywistnianie się Kościoła w liturgii w świetle dokumentów Vaticanum II*. Poznań 1981, s. 62–63; H.J. SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana. Teologia znaku liturgicznego*, Opole 1999, s. 100–101.

² *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, Poznań 2004, s. 138*.

święta i wspomnienia ukazują posługę świętych w Kościele, ich posłannictwo i odpowiedzialność, a nie tylko godność święceń (KK 24; KKK 1551)³ W tymże duchu uwydatniono po Soborze na nowo nazwy grup i kategorii świętych, jak: papież, biskup, pasterz, diakon. W odniesieniu do pasterzy dodano także dookreślenia typu: misjonarz czy założyciel miejscowego Kościoła⁴. W Polsce do niedawna na określenie prezbitera używano w kalendarzu liturgicznym oraz w księgach liturgicznych tytułu „kapłan”. Przed Soborem stosowano określenia: *episcopus et confessor* (biskup i wyznawca), *confessor et Ecclesiae doctor* (wyznawca i doktor Kościoła). Świętego nie papieża ani biskupa określano jako *confessor* (wyznawca). Jak widać, nie posługiwano się tytułem prezbitera. Nadto tylko do osoby św. Efrema w wykazie kalendarza liturgicznego odnoszono tytuł diakona. Także teksty liturgii porządkowano według grup: *martyr summus pontifex* (papież męczennik), *martyr pontifex* (męczennik papież lub biskup), *summus pontifex* (papież), *pontifex tantum* (biskup), *confessor non pontifex* (wyznawca nie papież ani biskup)⁵

Ps 118 (117) w formule psalmu responsoryjnego pośród tekstów wspólnych o świętych pasterzach następuje po czytaniu z Drugiego Listu świętego Pawła Apostoła do Koryntian (2 Kor 5,14-20; nr 114 czytania). Fragment ten streszczono słowami z wiersza 18: „Bóg zlecił nam posługę jednania”⁶ Ta posługa i zarazem misja to odpowiedź na przynaglenie przez miłość Chrystusa. To odpowiedź na miłość w Jego męce, śmierci i zmartwychwstaniu. To odpowiedź życiem na dzieło pojednania przez Boga ze sobą świata. To także posłannictwo napominania do pojednania się z Bogiem⁷.

W praktyce Ps 118 (117) w *Lekcjonarzu mszalnym* dla diecezji polskich przeznaczono na wspomnienia trzech świętych pasterzy. Wszyscy trzej to prezbiterzy i zakonnicy.

Pierwsze to w archidiecezjach krakowskiej i warszawskiej oraz w diecezji warszawsko-praskiej wspomnienie św. Klemensa Marii Hofabuera, prezbitera — 15 marca⁸ To zniemczony Czech urodzony na Morawach w 1751 r. Ze słowiańska nazywany także Dworzakiem (Dvorakiem). Do posługi i misji we wspólnocie Kościoła dorastał podczas nauki w gimnazjum w Klosterbrück poprzez opłacanie tej nauki wypełnianiem rozmaitych posług w tamtejszym klasztorze, a dopełnił tę posługę w Zgromadzeniu Najświętszego Odkupiciela (redemptorystów). Wstąpił do tego zgromadzenia w Rzymie i w 1785 r. w dojrzałym wieku 34 lat, otrzymał święcenia

³ J. RATZINGER, *Głosiciele Słowa i studzy waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń*, tł. M. Górecka, M. Rodkiewicz, (Opera Omnia 12), Lublin 2012, s. 53–54.

⁴ *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 35”, 37”

⁵ H. FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. I, Warszawa 1980, s. 91–92.

⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VII, Poznań 2004, s. 137*–138*.

⁷ H. FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, Warszawa 1982, s. 222–224.

⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 14, 88.

prezbiteratu. To pierwszy redemptorysta w Polsce. Ducha posługi zawsze łączył z funkcją wikariusza generalnego zgromadzenia na kraje północne i innymi funkcjami przełożeńskimi. Jego działalność prowadziła z Rzymu aż po Warszawę i Wiedeń. Ten sposób działalności i głoszenie wiary przyrównywano do tzw. nieustannej misji. Celem zaradzania ignorancji religijnej zakładał szkoły oraz zbierał środki na ratowanie ubogich. W Wiedniu poprzez swoją posługę oddziaływał na wiele wybitnych osób, również spośród Polonii. Jego wspomnienie przypada w dzień śmierci — 15 marca 1820 r. (zmarł w wieku 69 lat). Beatyfikacji dostąpił w 1888 r. przez Leona XIII, a kanonizacji w 1904 r. przez św. Piusa X⁹

Drugie z Ps 118 (117) to we wszystkich diecezjach Polski wspomnienie św. Szymona z Lipnicy, prezbitera — 18 lipca¹⁰. Aktualność jego postaci i wspomnienia oraz spuścizny jego posługi w szczególny sposób wzmocniła przed niespełna sześciu laty kanonizacja w Rzymie¹¹. Posługa tego świętego rozwinęła się w zakonie tzw. obserwantów, nazywanych w Polsce z czasem bernardynami. Urodził się w Lipnicy koło Bochni około 1438–1440 r. Żywo uczestniczył w charyzmacie posługi swojego zakonu, zwłaszcza poprzez głoszenie słowa Bżęgo. Był przełożonym konwentu w Tarnowie. Brał udział w 1472 r. w przeniesieniu ciała św. Bernardyna ze Sieny oraz w charakterze delegata w kapitule ogólnozakonnej w Pawii w 1474 r. Wybrano go również na delegata na kapitułę prowincjalną w Kole, ale nie wziął w niej udziału z powodu choroby. Pielgrzymował do Rzymu i Ziemi Świętej. Zmarł 18 lipca 1482 r. w Krakowie w wieku ok. 44 lat. Od samej śmierci towarzyszyło mu uznawanie świętości, a tzw. podniesienia relikwii dokonano w 1488 r. Beatyfikowany został w 1685 r. przez Innocentego IX¹².

Trzecie to w Kościele powszechnym wspomnienie św. Jana Kapistrana, prezbitera — 23 października¹³. Tak się składa, że ten sam Ps 118 (117) wspomnienie św. Jana Kapistrana łączy jak wyżej ze wspomnieniem jego duchowego ucznia — św. Szymona z Lipnicy. Św. Jan Kapistran urodził się w 1386 r. w miejscowości Capestrano w prowincji Aquili we Włoszech. Pochodził z bogatej rodziny barona i odbył studia prawnicze w Perugii. W ten sposób jego posługę we wspólnocie Kościoła poprzedziło spełnianie funkcji doradcy na dworze króla Neapolu oraz misji sędziego w Perugii. W 1415 r. podczas niewoli i uwięzienia przeżył swoje nawrócenie i zmianę życia. W tym czasie podjął decyzję zerwania zawartego, a nie dopełnionego małżeństwa oraz wstąpienia w Perugii do zakonu obserwantów. W tym

⁹ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. I, s. 217–219.

¹⁰ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 27, 224.

¹¹ BENEDYKT XVI, *Święci to arcydzieło Bżęej Mądrości* (3 VI 2007), *OsRomPol* 28 (2007), nr 7–8, s. 37–38.

¹² FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 58–59; CZ. GНИЕCKI, *Św. Szymon z Lipnicy*, *OsRomPol* 28 (2007), nr 6, s. 51.

¹³ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 37, 375–376.

zakonie posługę kaznodziei spełniał z wielkim oddaniem oraz zakładał dzieła miłosierdzia, zwłaszcza szpitale. Budził sumienia, gorliwość wiary i liczne powołania. Otaczał się gronem franciszkańskiej braci. Pracował nad odrodzeniem zakonu przy zachowaniu jedności. Uzyskał od papieża dla obserwantów zgodę na niezależność od franciszkanów konwentualnych. Wizytował placówki w Ziemi Świętej i Niderlandach. Zasłużył się w staraniach na rzecz kanonizacji św. Bernardyna ze Sieny w 1450 r. Przyczynił się do nawróceń i przywracał zgodę. Podejmował zadania w sprawach publicznych. Był doradcą i legatem papieża Eugeniusza IV i pośrednikiem w sporze przy następstwie tronu w Neapolu oraz łagodził napięcia między Mediolanem a Bazyleą i na Sycylii. Obok kazań pozostawił po sobie liczną korespondencję. W stanie wyczerpania trudami zmarł 23 października 1454 r. w wieku 68 lat w Ilok nad Dunajem. Otrzymał tytuł apostoła zjednoczenia Europy po schizmie zachodniej. Kanonizacji dostąpił w 1690 r.¹⁴

Bezpośrednio Ps 118 (117) może występować podczas liturgii słowa przede wszystkim w święta świętych pasterzy oraz przy podniesieniu wspomnień do rangi święta. W dni w randze uroczystości można go wybrać ze słusznych racji w miejsce innego psalmu responsoryjnego. We wspomnienia może wystąpić z powodu racji wyjątkowych, zwłaszcza duszpasterskich¹⁵ To podniesienie wspomnienia do rangi święta lub uroczystości przysługuje na podstawie zasad kalendarzy partykularnych poszczególnym miejscowościom, danemu kościołowi, zakonowi lub zgromadzeniu, diecezji, regionowi, prowincji, narodowi lub większemu terytorium¹⁶

2. Kościół wspólnotą dziękczynienia

Dziękczynienie we wspólnocie Kościoła sięga przede wszystkim rzeczywistości uobecniania wydarzeń zbawczych, zwłaszcza podczas najświętszej Eucharystii. Zarazem jednak dotyczy życia w codzienności poszczególnych wiernych i uczestników Eucharystii, szczególnie pośród doświadczeń działania Boga (KK 11; KKK 1359)¹⁷ W uroczystości, święta i wspomnienia świętych pasterzy wspólnota Kościoła podejmuje w formie refrenu parafrazę słów z w. 1 Ps 118 (117): „Dziękujcie Panu, bo nasz Pan jest dobry”¹⁸ Wezwanie to można nazwać eklezjotwórczym dzięki otwieraniu na ducha jedności wspólnoty Kościoła w dziękczynieniu. To wezwa-

¹⁴ H. FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. II, Warszawa 1982, s. 380–381.

¹⁵ *Wstęp*, 3, w: *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 7.

¹⁶ *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza* (14 II 1969), 59, I, 4a, c, d; II, 8a, c, d, e, f, w: *Mszał rzymski*, s. [73]–[74].

¹⁷ J. RATZINGER, *Teologia liturgii. Sakramentalne podstawy życia chrześcijańskiego*, t. W. Szymona, Lublin 2012, s. 392–393.

¹⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 136*.

nie bardzo uroczyste, a zarazem napomnienie. Do pojedynczych osób, jak i grup, to wezwanie do dziękczynienia, czasem już poza powyższą formułą psalmu responsoryjnego, powraca w Ps 118 (117) także wraz z w. 2, 4 czy 29: „Niech dom Izraela głośi (...) Niech wyznawcy Pana głośzą (...) Wystawiajcie Pana (...)”¹⁹ To swego rodzaju poszerzanie postawy dziękczynienia za tradycją wiary Izraela i nazywania tegoż psalmu hymnem wdzięczności czy pieśnią pochwalną w świątyni w Jerozolimie oraz upatrywania w nim aktu wiary zgromadzenia religijnego. To dziękczynienie pod adresem trzech kategorii osób i wspólnot (ogół Izraela, kapłani i nowo nawróceni prozelici lub najbardziej ortodoksyjni Żydzi). Przede wszystkim jednak w Jezusie Chrystusie to wezwanie i wyznanie otrzymuje znamiona hymnu ufności i wdzięczności. Również nauczanie Ojców Kościoła uwydatniało w wezwaniu tym zachętę do składania dziękczynienia w duchu ofiary²⁰

Wraz z Ps 118 (117) wezwanie do dziękczynienia we wspólnocie Kościoła za działanie Boga może powracać we wspomnienie św. Klemensa Marii Hofbauera. Urodził się w licznej rodzinie rzeźnika. Przeżył śmierć ojca w wieku siedmiu lat, a wychowanie zawdzięczał matce. Święty ten początkowo ducha dziękczynienia mógł łączyć z symboliką chleba powszedniego poprzez pracę w zawodzie piekarza u norbertanów w Klosterbrück oraz we Wiedniu. Obecnie pozostaje jednym z patronów piekarzy, a akcje dobroczynne niektórych środowisk piekarzy nazywa się rozdawnictwem „chleba świętego Klemensa”. Sam święty dobroć Boga mógł także upatrywać w pomocy ze strony bogobojnych sióstr von Maul podczas swoich studiów na uniwersytecie²¹

Dzięki Ps 118 (117) podczas wspomnienia św. Szymona z Lipnicy dziękczynienie we wspólnocie Kościoła można podejmować za pokolenie świętych i błogosławionych w Polsce w XV w. Pokolenie to wraz ze św. Szymonem łączyło się z religijnym odnowieniem i wprost żywiołem budzenia powołań zakonnych wskutek działalności w Polsce w tym czasie św. Jana Kapistrana²². Niedawna kanonizacja ukazała w św. Szymonie jego odpowiedź na udział w bogactwie Chrystusa. Kanonizacja uwydatniła dziękczynienie za jego dar przyjaźni z Chrystusem oraz za wytrwałą i czynną miłość do Chrystusa²³

Podobnie działanie i bliskość Boga w dynamizmie działalności świętego pasterza oraz siłę jego oddziaływania uwydatnia wspomnienie św. Jana Kapistrana²⁴.

¹⁹ *Lekcjonarz mszalny*, t. II, Poznań – Warszawa 1973, s. 248, 272.

²⁰ JAN PAWEŁ II, *Psalm 118 — świąteczny hymn dziękczynny* (12 II 2003), *OsRomPol* 24 (2003), nr 5, s. 46–47.

²¹ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. I, s. 217–218.

²² TENŻE, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 58; GNIECKI, *Św. Szymon z Lipnicy*, s. 51.

²³ BENEDYKT XVI, *Święci to arcydzieło*, s. 37–38.

²⁴ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. II, s. 380.

3. Kościół wspólnotą radości ze zbawienia

We wspólnocie Kościoła doświadcza się radości ze zbawienia przez Boga, a zbawienie to pozostaje synonimem ocalenia i zwycięstwa (łac. *salus* – „ocalenie, zbawienie”). Ta radość Kościół jednoczy (KK 9, 48; KDK 45; KKK 776)²⁵

W uroczystości, święta i wspomnienia świętych pasterzy podczas pierwszej zwrotki psalmu responsoryjnego z w. 15 i 16 Ps 118 (117) następują słowa: „Głosy radości z ocalenia * w namiotach sprawiedliwych”²⁶. Znany mistagog liturgii w swoim przekładzie z 1969 r. oddał wyznanie to słowami: „Gdzie sprawiedliwych namioty, tam radość zbawienia”. Przy czym uwydatnił słowo „zbawienia”²⁷

To radość wielu i radość na zewnątrz w postaci głosów, radość wspólnoty. Z tradycji Izraela można ten rodzaj radości i okrzyk z jej powodu przyrównywać do głosu żołnierzy po zwycięstwie. To ocalenie i radość wypływają ze zwycięstwa dzięki Bogu i ze zwycięstwa samego Boga. Przy czym ocalenie może być także aluzją do odbudowania murów Jerozolimy. „Sprawiedliwi” i ich wspólnota to ci, którzy doświadczyli wrogów za swoją prawosć oraz za głębię ufności Bogu. Wspólnota ta wyznaje w Bogu swojego wodza, a poczucie Jego obecności pozwala przezwyciężyć doświadczenie osamotnienia. To wspólnota Boga z Jego ludem dzięki przymierzu z Nim. To także wspólnota na fundamentach jedności narodu dzięki dziękczynieniu. Jednak tę wspólnotę stanowią również ci, którzy w szczególnie sposób skorzystali z daru przyjęcia do wspólnoty oraz włączenia do społeczności narodowej wielu pogan, Kananejczyków, obcych po zsyłkach i przybyszów do podbitej Samarii²⁸. Można powiedzieć, że ducha radości i ocalenia we wspólnocie dopełniają słowa czwartej zwrotki psalmu responsoryjnego z w. 27: „Pan jest Bogiem * i daje nam światło”²⁹. To słowa udzielania błogosławieństwa wspólnocie przez kapłanów³⁰

We wspomnienie św. Klemensa Marii Hofbauera poprzez Ps 118 (117) doświadczenie radości ze zbawienia we wspólnocie Kościoła może przywoływać poszukiwanie przez świętego swojego powołania. Przebiegało ono od praktyki uczniowskiej na piekarza, poprzez podróże do Rzymu i podejmowanie prób życia pośród pustelników w Tivoli niedaleko Rzymu, a po przerwie także w Mühlfrauen w rodzinnych stronach. Ostatecznie zdołał uprosić sobie przyjęcie na naukę w gimnazjum w Klosterbrück. Do pracy piekarza także powracał kilka razy w Klosterbrück

²⁵ B. NADOLSKI, *Wprowadzenie do liturgii*, Kraków 2004, s. 86.

²⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 138*.

²⁷ W. DANIELSKI, *Duchem całym...*, Lublin 1995, s. 48.

²⁸ JAN PAWEŁ II, *Psalm 118 — pieśń radości i zwycięstwa* (5 XII 2002), *OsRomPol* 23 (2002), nr 4, s. 44.

²⁹ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 138*.

³⁰ W. BOROWSKI, *Psalm. Komentarz biblijno-ascetyczny*, Kraków 1983, s. 376–377.

i Wiedniu. Nie ustawał w myśleniu o kapłaństwie. Jego duchowość łączy się z wytrwałością oraz z apostołstwem siły i mocy wiary³¹

Ta część Ps 118 (117) we wspomnienie św. Szymona z Lipnicy może uwydatniać w postaci tegoż świętego pasterza radość ze zbawienia podczas podejmowania przez niego decyzji życia. Podjął on studia w Akademii Krakowskiej od 1454 r. i uzyskał po trzech latach stopień bakałarza. Z dalszych studiów jednak zrezygnował na rzecz głoszenia Ewangelii i nieoczekiwanie wstąpił do zakonu. Wraz z nim wstąpiło dziesięciu innych dotychczasowych studentów Akademii³².

Szczególny rodzaj radości ze zbawienia towarzyszy wspomnieniu św. Jana Kapistrana. To jego życie, działalność i świadectwo przypada na czasy zmagania z najeźdźcą Turków na Bałkany. Od 1454 r. angażował się na rzecz podejmowania przez państwa obrony chrześcijaństwa. Wzywał na sejmach Rzeszy we Frankfurcie nad Menem i w Wiener Neustadt do działania w tym kierunku oraz głosił krucjatę na Węgrzech. To on wielce przysłużył się w dokonaniu odsieczy Belgradu w 1456 r. Przede wszystkim jednak w obliczu schizmy zachodniej postawa i działalność tego świętego w służbie zwycięstwa wiary i jej światła przeciwdziało w ówczesnym Kościele poczuciu niepewności i zagubienia oraz swego rodzaju ucisku duchowego, zwłaszcza pośród prostego ludu. Potęgowały je rozbieżności w przepowiadaniu, działalność kaznodziejów samozwańców oraz radykalizm grup, jak sekta biczowników itp. Odbierało to poczucie bezpieczeństwa wiary, a działalność świętego mogła przyczynić się do uciszenia i pokrzepienia³³ W jego nauczaniu oddźwięk znajdowała prawda, że światło i pokój przynosi pobożność życia duchownych. Do tej pory wspomnieniu św. Jana towarzyszy pragnienie umocnienia w doświadczeniach oraz Bożej opieki i trwałości pokoju w Kościele³⁴

5. Kościół wspólnotą pośród znaków

Wspólnota Kościoła w swojej liturgii posługuje się znakami. Znaki przypominają, uobecniają, zapowiadają i zobowiązują. Jednak zwłaszcza zobowiązanie przez znaki wydaje się wskazywać na godność i odpowiedzialność przynależności do wspólnoty Kościoła, zwłaszcza poprzez liturgię. Tym samym znaki wskazują na tożsamość wspólnoty Kościoła oraz na znaczenie posłania i wybrania (KL 7; KKK 1152)³⁵

³¹ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. I, s. 218–219.

³² TENŻE, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 58; GNIECKI, *Św. Szymon z Lipnicy*, s. 51.

³³ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 381–382.

³⁴ *Mszal rzymski*, s. 217

³⁵ SOBECZKO, *Zgromadzeni w imię Pana*, s. 55, 123–124; NADOLSKI, *Wprowadzenie do liturgii*, s. 118–119.

Podczas uroczystości, świąt i wspomnień świętych pasterzy w pierwszej zwrotce psalmu responsoryjnego z w. 15 Ps 118 (117) uczestnicy liturgii słowa słyszą wyznania wspólnoty pośród znaków: „Głosy radości z ocalenia * / w namiotach sprawiedliwych”³⁶ To obecność pierwszego znaku, znaku zamieszkiwania w namiotach, oraz rozpoczęcia procesji ludu w miejscu zamieszkania, a potem podążania w procesji ulicami Jerozolimy. We wspólnocie Kościoła wskazuje on na jego tożsamość wspólnoty pielgrzymów oraz tych, którzy doznają przemijalności zamieszkania na ziemi. Z tradycji wiary Izraela ten fragment psalmu wskazuje na związek ze Świętem Namiotów oraz ze zwyczajem zamieszkiwania przez siedem dni w namiotach z okazji tegoż święta na upamiętnienie wędrówki narodu przez pustynię. Jednak w przenośni namioty mogą także nawiązywać do zwykłych domów wiernych³⁷

W drugiej zwrotce psalmu responsoryjnego znajduje się wezwanie z w. 19 i 20: „Otwórzcie mi bramy sprawiedliwości * wejdę przez nie i podziękuję Panu. / Oto jest brama Pana, * / przez nią wejdą sprawiedliwi”³⁸ W swoim przekładzie mistagog liturgii użył słów: „Ta brama wiedzie do Pana, przejdzie nią mąż sprawiedliwy. Dajcie mi przez nią przestąpić, bym złożył Panu swe dzięki”³⁹ Z tradycji Izraela te słowa w psalmie uwydatniają poszczególne osoby, jak: przewodnik czy przewodnicy procesji lub kapłani albo solista czy soliści i chór, wierni i kapłani w swoim śpiewie na przemian. Przy czym można upatrywać w tymże fragmencie wołanie i prośbę króla w roli przewodnika procesji do stróżów świątyni celem otrzymania pozwolenia na wejście na teren świątyni i dopuszczenie do kultu. Tym samym odpowiedź stróżów brzmi w duchu przypomnienia, odpowiedzialności i zobowiązania. Również solista mógł kierować to wezwanie w imieniu innych uczestników. Ponadto słowa te oznaczają dotarcie procesji i skierowanie ku ołtarzowi⁴⁰

Przede wszystkim jednak drugim znakiem staje się także sama brama świątyni. We wspólnocie Kościoła to jeszcze jedno doświadczenie pielgrzymowania. Obrazuje ono podążanie do radości i chwały zmartwychwstania. Przy bramie doświadcza się także przywileju i godności uczestnictwa we wspólnocie, a dziękczynienie i wdzięczność zyskuje dodatkowo natężenie oraz zachętę do ich podejmowania. Już obecność przy bramie to zarazem oznaka dotarcia do celu. To przeżycie dopełnienia się Paschy nowej i przechodzenia z Chrystusem. To w Jezusie Chrystusie, niczym bramie zbawienia, doświadcza się otwarcia dostępu do życia wiecznego oraz otwarcia nowej bramy sprawiedliwości i usprawiedliwienia. Zdaniem Ojców Kościoła oznacza ono przechodzenie przez bramę w Chrystusie i doświadczenie błogosławieństwa przez wszystkich, którzy przez nią przechodzą i podążają swoją drogą w świętości i sprawiedliwości⁴¹

³⁶ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 138*.

³⁷ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 225.

³⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 138*.

³⁹ DANIELSKI, *Duchem całym*, s. 48.

⁴⁰ BOROWSKI, *Psalmy*, s. 376–377.

⁴¹ JAN PAWEŁ II, *Psalm 118 — pieśń radości*, s. 43–44.

Wreszcie w czwartej zwrotce z w. 27 można znaleźć wezwanie: „Ustawcie procesję z gałązkami zielonymi * aż do rogów ołtarza”⁴². Uwydatnienie zieleni i świeżości gałązek w powyższym fragmencie psalmu to specyfika polskiego przekładu. Tym samym trzecim znakiem staje się znak podążania w procesji. Procesja ta oznacza podążanie z miejsc zamieszkania. Ten znak procesji łączy w sobie zarazem podążanie do miasta świętego, świątyni, jego bramy i ołtarza oraz do źródła wody żywej (życia). Także inne zwyczaje dotyczą procesji do ołtarza. To zwyczaje pochodzenia weselnego z symboliką przeżycia oblubieńczego, jak okrażanie ołtarza oraz potrząsanie wiązkami kwiatów, gałązkami palm, wierzby, aromatyczną gałązką atrog z odmiany cytryny czy trzema gałązkami mirtu. Przy czym pojęcie „Rogów ołtarza” oznacza samą jego istotę. Lecz po niewoli babilońskiej nie wszyscy wierni mogli z kapłanem zbliżyć się do ołtarza całopalenia. Tym samym podążanie ku ołtarzowi, przebywanie przy nim i jego otaczanie oznacza doświadczenie radości ze spotkania, wspólnoty i święta oraz doświadczenie w ołtarzu — serca i centrum świątyni⁴³

Trzej święci pasterze na co dzień pełnili swoją posługę pośród znaków wiary Kościoła. Wskazuje się przede wszystkim na oddanie św. Klemensa Marii Hofbauera w głoszeniu słowa Bożego oraz posłudze sakramentu pokuty i pojednania⁴⁴.

Także w postaci św. Szymona z Lipnicy można zauważyć, na podstawie zachowanego rękopisu z kopią średniowiecznych kazań, że w szczególności głoszenie słowa Bożego interesowało go od samego początku życia zakonnego. Podkreśla się jego gorliwość w posłudze kaznodziei. Był nim w klasztorze na Stradomiu w Krakowie, przy dużym uznaniu w swoim rodzimym środowisku akademickim. Tradycja zakonna utrzymuje, że pełnił także funkcję spowiednika królewskiego oraz mistrza nowicjusów⁴⁵

Od 1417 r. przez czterdzieści lat z oddaniem spełniał z imieniem Jezusa na ustach przede wszystkim posługę kaznodziei również św. Jan Kapistran. Wędrował przez wszystkie niemal kraje Europy. Dużo czasu poświęcał także spowiadaniu⁴⁶

6. Kościół wspólnotą budowania

Pojęcia budowania Kościoła łączy się z jego życiem i rozwojem. Po II Soborze Watykańskim z nową mocą odpowiada ono Bożemu zamysłowi Kościoła oraz bosko-ludzkiej instytucji w tym Kościele (KK 6; KKK 756)⁴⁷

⁴² *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 138*.

⁴³ BOROWSKI, *Psalmi*, s. 376–377.

⁴⁴ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. I, s. 217–218.

⁴⁵ TENŻE, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. II, s. 58–59; GNIECKI, *Św. Szymon z Lipnicy*, s. 51.

⁴⁶ TENŻE, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. II, s. 380–381.

⁴⁷ NADOLSKI, *Wprowadzenie do liturgii*, s. 70–71.

W uroczystości, święta i wspomnienia świętych pasterzy w trzeciej zwrotce psalmu responsoryjnego występują słowa z w. 22 Ps 118 (117): „Kamień odrzucony przez budujących * / stał się kamieniem węgielnym”⁴⁸. W ogólności ten fragment to rodzaj aklamacji na cześć odrzuconego kamienia świątyni oraz echa uznania w Bogu skały ocalenia⁴⁹. Kamień węgielny oznacza podstawę i fundamenty budowli. Zapewnia jej stabilność. Kamień ten łączy, podpira i scala. Odkrycie, uznanie, przyjęcie kamienia węgielnego w Jezusie Chrystusie i budowanie na Nim prowadzi zarazem do jednoczenia w Kościele⁵⁰. Jednakże zamiast poszukiwania skały wokół siebie, Ojcowie Kościoła zachęcali do poszukiwania jej w sobie. Skałą nazywali działania i myśli oraz fundament budowania własnego domu życia i odporności na burze złych duchów. Utożsamianiem się wiernych ze skałą warunkowali także pewność łaski obecności wewnątrz i głębi Kościoła oraz zapobiegania zwycięstwom zła⁵¹.

Nie inaczej nauki budowania Kościoła dzięki wytrwaniu pomimo odrzucenia można dzięki Ps 118 (117) doświadczyć we wspomnienie św. Klemensa Marii Hofbauera. To święty ponurej dla Kościoła epoki schyłku XVIII i XIX w. Nie zaznał względów, wygod ani odpoczynku. Jego budowanie poprzez posługę prowadziło z Rzymu, poprzez Wiedeń i Kraków z zamiarem dotarcia aż po Stralsund na Pomorzu Szwedzkim. W latach 1787–1808 pracował w Warszawie w kościele św. Benona na Starym Mieście, zwłaszcza pośród cudzoziemców. W tym mieście powołał nowicjat redemptorystów, a podczas wyjazdów do Niemiec, Szwajcarii i Francji poszukiwał miejsc na założenie nowych placówek zgromadzenia. W Warszawie doznał także wielu trudności od władz zaborczych, a potem od władz Królestwa aż po wygnanie redemptorystów z Warszawy w 1808 r. Ta tułaczka odrzucenia prowadziła przez Kistrzyń do Wiednia. Z jednej z jego kwest charytatywnych na rzecz ubogich, po uderzeniu go przez kogoś w policzek, pozostało powiedzenie św. Klemensa: „To dla mnie, a co dla moich podopiecznych?”⁵²

Zasługi budowania Kościoła i wytrwania pośród odrzucenia św. Szymon z Lipnicy mógł doświadczyć zwłaszcza podczas opieki w Krakowie nad chorymi wskutek epidemii w 1482 r. aż po zarażenie się jego samego chorobą i własną śmierć po pięciu dniach⁵³. Ten rodzaj charyzmatu św. Szymona zyskał uwydatnienie zwłaszcza podczas kanonizacji. To pozwala na ukazywanie znaczenia świadectwa świętego w opiece nad cierpiącymi z powodu ubóstwa, osamotnienia i niesprawiedliwości społecznej⁵⁴.

⁴⁸ *Lekcjonarz mszalny*, t. VI, s. 138*.

⁴⁹ JAN PAWEŁ II, *Psalm 118 — świąteczny hymn dziękczynny*, s. 46–47.

⁵⁰ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 225.

⁵¹ JAN PAWEŁ II, *Psalm 118 — świąteczny hymn*, s. 46–47.

⁵² FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. I, s. 217–218.

⁵³ TENŻE, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. III, s. 58–59; GNIECKI, *Św. Szymon z Lipnicy*, s. 51.

⁵⁴ BENEDYKT XVI, *Święci to arcydzieło*, s. 38.

Swoją część budowania Kościoła św. Jan Kapistran podejmował przede wszystkim poprzez wędrowanie z miejsca na miejsce w swojej działalności. Wędrowanie to sprzyja zakładaniu od początku, naprawianiu czy umacnianiu. Rozszerzył działalność zakonu poza Alpy. Głosił kazania w Wiedniu i Wiener Neustadt. Działał na pograniczu Czech i Moraw oraz w Bawarii, Turynii i na Śląsku. Głosił kazania także na rynku w Krakowie. Na wezwanie cesarza przybył do pracy również w Austrii. Zarazem odrzucenia doświadczył skutek odmówienia mu prawa do przemawiania w Pradze. Taką cenę poniósł za głoszenie fundamentów wiary wobec sekt, zwłaszcza kalikstynów⁵⁵

* * *

Reasumując można stwierdzić, że umiejscowienie Ps 118 (117) w uroczystości, święta i wspomnienia świętych pasterzy oddaje dynamizm, jak i głębię rzeczywistości Kościoła.

- 1) Eklezjologia ta sięga do tak zasadniczych pojęć, jak: posługa w Kościele, misja, budowanie, czystość wiary, odrodzenie, świadectwo życia, pielgrzymowanie, przemijanie. Wszystkie jednak można skupić wokół pojęcia wspólnoty oraz głoszenia słowa Bożego i jego mocy. To wspólnota z Chrystusem oraz z siostrami i braćmi w wierze. W tej wspólnocie święci działają, a zarazem zobowiązują do świętości wszystkich ochrzczonych. Tym samym świętość w Kościele to droga. Pojęcia te wskazują na działalność na zewnątrz oraz na dążenie do pogłębienie duchowego.
- 2) Poprzez wspomnienia świętych pasterzy zakonników uwydatnienie w Kościele zyskują wspólnoty życia konsekrowanego oraz ich żywotność i bogactwo charyzmatów. Można zauważyć wkład Polski do dziedzictwa Kościoła powszechnego oraz specyfikę XV i XVIII w. w Kościele. Działalność powyższych świętych podkreśla znaczenie chorych i cierpiących w Kościele.
- 3) Eklezjologia ta ukazuje w Kościele zarówno dary, jak i zobowiązania. Dary to uobecnianie wydarzeń zbawczych w duchu dziękczynienia, radość, zbawienie, prowadzenie, ocalenie, powołanie. Zobowiązania to odpowiedzialność, konsekwencja, wierność prawdzie, zaufanie, otwieranie się na dopełnianie w Chrystusie, działalność społeczna w duchu wiary Kościoła. Te zobowiązania można wyprowadzić z symboliki bramy, ołtarza, namiotu. Ps 118 (117) posługuje się tym względnie formułami wezwań, zaproszenia, wyznania, przekazu prawdy i motywacji.

⁵⁵ FROS, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, cz. II, s. 381.

**The liturgical ecclesiology of Psalm 118 (117)
on solemnities, feasts and memorials of saints Pastors**

Summary

Psalm 118 (117) is very important in Liturgical celebrations in honor of saints were Pastors: St. Clement Mary Hofbauer (the 15th March), St. Simon of Lipnica (the 18th July), St. John of Capestrano (the 23th October). This Psalm is connected with the lecture of I Cor 5:14-20 in the liturgy of the Word. The St. Paul's Letter contains a call to the ministry in response to the love of Christ in His passion, death and resurrection.

The liturgical ecclesiology is an ecclesiology resulting from the liturgical texts and the liturgical celebration. Psalm 118 (117) shows the Church in context of the saints Pastors witness, the dynamism of their activities and the impact on all the baptized. The ministry and mission of the pastors develops a sense of humility and realism, but also the courage and fortitude in the proclamation of salvation and in the ministry of the sacraments.

The ministry of saints Pastors presents the Church as a place of thanksgiving for the gift of God and people. The Church as a community the joy of salvation is reflected by taking the trouble of searching the way of life in the midst of many difficulties, conversion and the impact of faith on the life of the world and dedication to the sick and suffering.

The Church is recognized by the signs of the gate, the altar, the sources of living water, processions, pilgrimages. The Church is shaped by awareness of pilgrimage and transience, a sense of responsibility and commitment, and cooperation with others.

Community built on Christ in the Church exists because of faithfulness, trust and enthusiasm in spite of sometimes rejection.